

Bu sayı

Fransa'dan Sudan'a, Haiti'den İran'a, Macaristan'dan Zimbabwe'ye, dünyanın dört bir yanında halk isyanları yaşanıyor. Daha da öteye, 2011'den 2013'e dünya, özellikle Arap ülkelerinde tam anlamıyla bir uluslararası devrimci çalkantı yaşadı. Ama işçi ve emekçi sınıfların onlarca ülkede ayağa kalkışı hiçbirinde tam anlamıyla bir zaferle sonuçlanmadı. Bunun için bugün tek tek ülkelerde devrimci proletarya partileri, dünya çapında ise devrimci bir işçi Enternasyonalisi gerekli.

Venezuela, Küba, İran, Suriye, Irak, Kuzey Kore, dünyanın dört bir yanında bir dizi ülke, emperyalizmin tasallutu altında. Biz bu satırları yazarken, ABD emperyalizmi ve onun daha sinsi müttefiki AB emperyalizmi, Venezuela'da kendini başkan tayin eden Guaidó'nun darbesini desteklemekle yetinmiyor, açıkça orduyu darbe yapmaya çağırıyor! Emperyalizmin bu apaçık taarruz politikasına karşı işçi ve emekçi sınıfları, emperyalizme bağımlı ülkeleri ve ayakta kalmış son işçi devletlerini korumak üzere, uluslararası proletaryanın güçlerini harekete geçirecek devrimci partiler ve bir Enternasyonalisi gerekli.

Klasik çağın Marksistleri hep Enternasyonallerde örgütlendi. Marx Birinci Enternasyonal'in fiili önderiydi, Engels İkinci Enternasyonal'in manevi önderi. Lenin ve Trotskiy Üçüncü (Komünist) Enternasyonal'in kurucuları, Trotskiy ise Üçüncü Enternasyonal'in 1930'lu yıllarda Stalinist bürokrasi tarafından tasfiyesine karşı Dördüncü Enternasyonal'in kurucusu. Ama bugün dünya proletaryasına önderlik edecek bir örgütlülüğe ve nüfuzuna sahip bir Enternasyonalisi, on yıllardır mevcut değil. Marksizm, başka şeylerin yanı sıra bu bakımdan da geçmişe göre önemli bir mevzi yitirmiş bir konumda.

Klasik Marksizmi, insanlığı proletaryanın önderliğinde ileri taşıyacak olan ana teori ve pratik kaynağı olarak gören *Devrimci Marksizm* dergisi de Marksizmin enternasyonalizminin bir uluslararası siyasi örgütlenme ile taçlanması gerektiği konusunda kuşku duymuyor. İşte, Komünist Enternasyonal'in (kısa adıyla Komintern'in) kuruluşunun 100. yıldönümü bu yakıcı sorunu tartışmak, dünya proletaryasının bu büyük eksikliğine çözüm aramak için önemli bir vesile. Komintern 2-6 Mart 1919 tarihlerinde Moskova'da yapılan bir kongrede gün yüzünü gördü. *Devrimci Marksizm* bu sayısının ana dosyasını Komintern'e ve onun bugün 21. yüzyılın devrimini yapacak olan Enternasyonal'in kuruluşuna ilişkin derslerine ayırmış bulunuyor.

Komintern dosyasını açan "Geleceğin enternasyonalinin örgütsel ve programatik temelleri" başlıklı yazıda Levent Dölek, enternasyonalleri işçi sınıfının bir parti olarak örgütlenmesinin tarihsel gelişimi içinde ele alıyor. Dölek, Komintern'in ve Dördüncü Enternasyonal'in bu gelişim içerisinde örgütsel ve programatik yönden farklı doruk noktalarını temsil ettiğini ortaya koyuyor ve geleceğin enternasyonalinin de ayaklarını bu dorukların üzerine basarak yükseleceğini belirtiyor. Bu enternasyonalin hem kendisinin hem de ulusal seksiyonlarının, Lenin'in *Ne Yapmalı?*'sından sonra Komintern'in "21 Koşul"unda ifadesini bulan Bolşevik-Leninist özellikler taşıyan bir parti niteliğinde olması gerektiğini, Enternasyonalin dünya devrimi programının merkezinde ise 20. yüzyılda olduğu gibi yine proletarya diktatörlüğünün yer almasının bir zorunluluk olduğunu savunuyor.

Sungur Savran'ın yazısı, Levent Dölek'le "dünya partisi" fikrini paylaşıyor. Savran'a göre, Komintern kendinden önceki iki Enternasyonal'den farklı olarak, hem programı, hem örgütsel yapısı bakımından bir "dünya komünist partisi"dir. Yazı, Komintern'in, Birinci Dünya Savaşı döneminde proletarya enternasyonalizmini bütünüyle terk etmiş olan İkinci Enternasyonal'in yerine yeni bir Enternasyonal kurulmasına olan katkısının ötesinde, yeni Enternasyonal'in bir sıçrama ile gerçek bir dünya partisine dönüşme yoluna girdiğini vurguluyor. Ancak, Savran varılmak istenen nokta ile oraya giden yolu, hedefle taktığı birbirine karıştırma hatasına karşı uyarıyor. Bolşevikler ve özellikle Lenin, ilkeler konusunda ne kadar katı ve uzlaşmaz bir tutum benimsemişse, komünizmin dışındaki proleter akımlara o derece esnek bir tutumla yaklaşmıştır.

Komintern'in kuruluşunun gerisinde elbette Rusya'daki Ekim devrimi var ama aynı zamanda Ekim'in ardından bütün Avrupa'da devrimci bir dalganın yaşanmasının, özellikle de Almanya'da 1918 Kasım devriminin etkisi de küçümsenemez. Alman devrimi Ekim devriminden neredeyse günü gününe tam bir yıl sonra tarih sahnesine çıkmıştır. Devrimin ilk önderleri SPD olarak adlandırılmış olan Avrupa'nın en büyük proleter partisi olan sosyal demokrat partinin sol kanadının önderleri olan Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'tir. Bu iki önder

devrimci Alman işçileriyle birlikte devrimin ikinci ayı içinde, 31 Aralık 1918-1 Ocak 1919 tarihlerinde yapılan kuruluş kongresiyle Almanya Komünist Partisi'ni (KPD) kurmuşlardır. Ardından ülkenin başkenti Berlin'de 5 Ocak günü bir ayaklanma patlak vermiştir. İşte bu ayaklanmanın yenilgisi, 15 Ocak günü Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht'in hayatlarına mal olmuştur. Bu iki büyük enternasyonalist devrimci, hükümette olan sosyal demokratların aktif işbirliği ile karşı devrimci çeteler tarafından katledilmiştir. Alman devrimi onların ölümünden sonra da inişli çıkışlı biçimde devam etmiştir. Ama büyük önderlerini yitiren bu proleter volkan, mücadelenin değişik merhalelerinde kazanmayı bilememiş ve 1923'ten itibaren de sönmülmüştür.

Bu sayımızın ikinci dosyası, tarihi önem taşıyan bu olaylar üzerinde durmakta ve Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht'i anmaktadır. Dosyanın ilk yazısında, Armağan Tulunay, "Tarihin en büyük kadın devrimcisi: Rosa Luxemburg"u anlatıyor. Rosa'nın devrimci kişiliğinin gelişmesini, eşitsizliklere karşı özel yaşamında ve örgütlü harekette verdiği mücadeleyi, Alman Sosyal Demokrasisi içinden doğan ve yayılan revizyonizme karşı açıktan ve bütünlüklü biçimde teorik alanda bayrak açan ilk devrimci oluşunu, Lenin'le birçok konuda tartışmalarına rağmen aynı devrimci Marksist zemini paylaşmasını, emperyalist savaşa ve bu savaşta alınan sosyal-şovenist tutumlara karşı enternasyonalizmin öncü savaşçısı olarak karşı çıkışını, devrimci teori ile devrimci eylemin bütünlüğü içinde yaşanmış hayatını ve nihayet varlığını insanlığa armağan edişini aktarıyor. Tulunay'ın makalesi Rosa Luxemburg'u, Lenin ve Trotskiy'in karşısına onların demokratik eleştirmeni olarak çıkartmaya çalışanlara onun devrimci Marksist teori ve eylemini ortaya koyarak cevap veriyor.

Sungur Savran ise bu dosyaya katkısında önce Alman devriminin gelişme evrelerini kısaca özetledikten sonra Luxemburg ve Liebknecht'i anarken bu iki devrimciyi Lenin'le benzerlikleri ve farklılıkları temelinde ele almaktadır. Bilindiği gibi, Lenin de, Luxemburg ve Liebknecht'ten tam beş yıl sonra, 1924'ün Ocak ayında bir gün hayata veda edecektir. Alman işçi sınıfı bu üç devrimciye, soyadlarına atfen 3L adını takmıştır. Savran, yazısına bu başlığı veriyor, çünkü amacı bugün özellikle Luxemburg'u Lenin'in karşısına çıkararak bir tür sözde "demokratik Marksizm" yaratmaya çalışanlara karşı, bu iki büyük devrimcinin (ve Liebknecht'in) temeldeki ortaklığına vurgulamaktır.

Düzenli okurlarımız, geçen sayımızda sosyalist planlama konusunda bir "akar dosya" yayınlamaya başladığımızı, bir süre boyunca her sayımızda bu konuya teorisiyle pratiğiyle, geçmişiyile geleceğiyle eğilen yazılara yer vereceğimizi açıkladığımızı hatırlayacaktır. Sosyalist planlama dosyamızda bu sayıda iki yazıya yer veriyoruz. Sovyetler Birliği'nin çöküşünün hemen öncesinde, 1980'lerin sonları ile 1990'ların başlarında cereyan eden "piyasa sosyalizmi tartışması"ndan

iki temel, artık klasik sayılabilecek metni sunuyoruz. Her iki yazının da müteveffa yoldaşımız Nail Satlıgan tarafından Türkçeye çevrildiğini belirtelim. İlki, piyasa sosyalizmi yaklaşımının önde gelen isimlerinden Alec Nove'un "Marx, piyasa ve 'uygulanabilir' sosyalizm" başlıklı yazısı. Nove, sosyalist gelenekte karmaşık bir sanayi toplumunun ekonomisinin planlanması sorununun genellikle hafife alındığını, bunun sonucunda da Sovyetler Birliği deneyiminde birçok çıkmazla karşılaşıldığını savunan bir yazar. Bu makalesinde, ağırlıklı olarak, Sovyetler Birliği'nde 1919-1920 yıllarında geliştirilen çeşitli modelleri o dönemin iktisatçılarından L. Yurovskiy'in tanıklığına dayanarak tartışıyor. Bu modellerde, paranın olmadığı bir ekonomik sistemin işleyişi konusunda pratikte pek olanaklı olmayan kimi önerilerin getirildiğini, nihayetinde de bunların başarısız kaldığını öne sürüyor. Ardından, benzer bir dar görüşlülüğün aslında sonraları da devam ettiğini, hatta 1980'lere geldiğinde bile temel bazı sorunların aşılamamış olduğunu savunuyor. Nove'un temel tezi, plan ile piyasa arasında bir "üçüncü yol"un olanaklı olduğudur: Kendisi de bir tür karma sistemi benimsiyor.

İkinci yazı, Ernest Mandel'in Nove'un "uygulanabilir sosyalizm" olarak adlandırdığı piyasa sosyalizmini eleştirdiği "Sosyalist planlamanın savunusu" başlıklı makalesi. Mandel, sosyalist planlamanın bir tercih meselesi olmayıp, gerçekten işleyebilecek bir sosyalizmin temel direği sayılması gerektiğini –haklı olarak– vurguluyor. Böyle bir planlama sisteminin, bizzat kapitalist toplumun bağrında gelişen üretici güçlere, her şeyden önce de emeğin nesnel toplumsallaşmasına dayandığını gösteriyor. Ayrıca, Nove'un öne sürdüğünün aksine, özellikle Batılı ülkelerde birçok mal ve hizmetin kesinlikle kıt sayılamayacağını, bunların rahatlıkla piyasa sistemi dışına çıkarılabileceğini kanıtlıyor. Mandel'in bu uzun yazısında, sosyalist bir planlama sisteminin kapitalist piyasa sisteminden neden üstün olduğu konusunda ayrıntılı ve bütünlüklü bir tartışma buluyoruz. Mandel'in şimdiden klasikleşmiş bu makalesini sadece iktisadi düşünce tarihinin değerli bir parçası olarak değil, günümüzde de sosyalist üretim ilişkileri üzerine düşünürken rehberlik edebilecek önemli bir katkı olarak görüyoruz. Burada ekleyelim ki, Marksist hareket içinde önemli bir lider olarak oynadığı rol konusunda kendisiyle ne kadar keskin farklılıklarımız olursa olsun, Mandel, 20. yüzyılın ikinci yarısının en iyi Marksist iktisatçılarından biri, belki de en iyisi sıfatını hak edecek bir isimdir.

Kitap değerlendirmeleri bölümümüzde, Özgür Öztürk, Yuval Noah Harari'nin dünya çapında "çok satan" popüler bilim kitabı *Sapiens*'i inceliyor. Öztürk, Harari'nin yapıtında insanın temelde biyolojik bir varlık olarak ele alındığını vurgulayarak, toplumsal ilişkileri "doğalcı" bir perspektiften açıklamaya çalışmanın zorunlu olarak çıkmazlarla karşılaşacağını belirtiyor. Günümüzün sorunlarına (savaşlar, sömürü, eşitsizlik, ekolojik kriz gibi) "insan doğası"na başvurarak açıklama getirmeye çalışmanın son tahlilde gerici sonuçlar yarattığını, Harari'nin kitabından

örneklerle gösteriyor. Ayrıca, Harari'nin tarihsel-toplumsal olguların neredeyse hepsini insanın dilsel kurgular yaratma becerisine dayandırma çabasının epey kof ve hatta zararlı bir yaklaşım olduğunu savunuyor. Emekçilerin ve ezilenlerin bu tür sözde bilimsel çalışmalardan öğrenebileceği bir şey bulunmadığını, sınıf mücadelelerini temel almayan bir tarih yapıtının da aslında burjuva ideolojisinin bir ürünü sayılması gerektiğini öne sürüyor.

Devrimci Marksizm, önümüzdeki sayılarında, sosyalist planlama konusunu işlemeye devam ederken, aynı zamanda başka konularda da içinde yaşadığımız toplumun güncel gelişmelerinin arka planını deşmeye yönelik temalar üzerinde yoğunlaşacak. Bahar sayımızda buluşmak umuduyla...